

SÁNG KIẾN GIÁO DỤC CHA MẸ TRONG CHƯƠNG TRÌNH “CHA MẸ TRÒ CHUYỆN, VỊ THÀNH NIÊN KHOẺ MẠNH” TẠI MỸ VÀ ĐỀ XUẤT VẬN DỤNG Ở VIỆT NAM

Ngô Thị Thanh Mai

Khoa Công tác Xã hội, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội

Tóm tắt. Thu hút sự tham gia của cha mẹ vào hoạt động giáo dục sức khỏe sinh sản (SKSS) và tình dục cho vị thành niên là rất cần thiết nhằm đảm bảo tính hiệu quả và bền vững. Trong khi, các chương trình tại cộng đồng dành cho cha mẹ gặp phải khó khăn trong việc tiếp cận và huy động sự tham gia của họ, chương trình “Cha mẹ trò chuyện, vị thành niên khỏe mạnh” tại bang California, Mỹ là một sáng kiến nhằm hạn chế những khó khăn này. Chương trình đã được đánh giá là thành công sau khi triển khai thí điểm với 586 cha mẹ tại 15 nơi làm việc. Trong bối cảnh Việt Nam đang có những nỗ lực trong hoạt động giáo dục SKSS cho vị thành niên, thanh niên với những chương trình huy động sự tham gia của cha mẹ; việc tham khảo các chương trình giáo dục cha mẹ trên thế giới và vận dụng những sáng kiến như thế này là rất cần thiết. Bài viết tập trung giới thiệu những nội dung hoạt động chính của chương trình và đề xuất vận dụng để phù hợp với bối cảnh văn hoá Việt Nam.

Từ khóa: Giáo dục sức khỏe sinh sản, giáo dục tình dục, vị thành niên, giáo dục cha mẹ.

1. Mở đầu

Trong bối cảnh phát triển và hội nhập quốc tế, vị thành niên và thanh niên Việt Nam đang phải đối diện với những nguy cơ liên quan đến sức khỏe sinh sản (SKSS), sức khỏe tình dục (SKTD) như: quan hệ tình dục (QHTD) sớm, tình dục không an toàn, nạo/hút thai, lạm dụng tình dục, bạo lực, tảo hôn [1]. Có nhiều yếu tố ảnh hưởng đến thực trạng này, tuy nhiên, sự ảnh hưởng của cha mẹ đối với những hành vi tình dục và SKSS của vị thành niên là yếu tố quan trọng đã được minh chứng trong nhiều nghiên cứu. Điều tra quốc gia về vị thành niên và thanh niên Việt Nam vào năm 2003 (SAVY 1) và năm 2010 (SAVY 2) đã kiểm chứng mối quan hệ giữa gia đình, các đặc điểm cá nhân với các hành vi bảo vệ SKSS của thanh thiếu niên và chỉ ra rằng gia đình có ý nghĩa quan trọng trong vai trò là nguồn cung cấp tin về tình dục, phòng tránh thai và nguồn hỗ trợ tinh thần cho thanh thiếu niên [2]. Mối tương quan thuận giữa nhận thức, quan niệm, thái độ của phụ huynh với trở ngại tâm lí của học sinh trung học cơ sở khi học

Ngày nhận bài: 19/6/2019. Ngày sửa bài: 29/7/2019. Ngày nhận đăng: 1/8/2019.

Tác giả liên hệ: Ngô Thị Thanh Mai. Địa chỉ e-mail: ntmai235@gmail.com.

về giáo dục giới tính cũng cho thấy sự ảnh hưởng của cha mẹ đối với con cái trong lĩnh vực này [3].

Các nghiên cứu trên thế giới cũng chỉ ra mối liên quan giữa hành vi của cha mẹ và loại quan hệ cha mẹ - vị thành niên với những rủi ro liên quan đến tình dục, SKSS của vị thành niên. Và giao tiếp về chủ đề tình dục giữa cha mẹ và con cái được coi là cách thức hiệu quả nhất để trì hoãn tuổi quan hệ tình dục lần đầu tiên ở thanh thiếu niên [4]. Trẻ vị thành niên có thể phải chịu những rủi ro mang thai ở tuổi vị thành niên nếu trong gia đình, cha mẹ thiếu kỹ năng giáo

dục về SKTD [5]. Cha mẹ càng tham gia vào cuộc sống của vị thành niên (như sự hiểu biết về việc học hành của con và các hoạt động ngoại khóa bên ngoài) thì trẻ càng ít có khả năng QHTD sớm và sử dụng ma túy hay có những hành vi có vấn đề khác [6]. Vị thành niên mà cha mẹ có sự giám sát thường có xu hướng QHTD muộn hơn những trẻ khác và có ít bạn tình, sử dụng bao cao su nếu có QHTD [7]. Vị thành niên ít có khả năng QHTD ở lứa tuổi trẻ hay QHTD thường xuyên và sử dụng biện pháp tránh thai nếu chúng có mối quan hệ tích cực với cha mẹ, ví dụ như có cảm giác hài lòng trong mối quan hệ) [8]. Khi cha mẹ trò chuyện với con về tình dục, VTN có xu hướng trì hoãn QHTD và nếu trong trường hợp chúng có QHTD, chúng cũng sử dụng biện pháp tránh thai và có ít bạn tình hơn [9].

Mặc dù các bằng chứng đã cho thấy vai trò bảo vệ của cha mẹ đối với sức khỏe vị thành niên, song hầu hết các chương trình giáo dục giới tính và SKSS lại chỉ hướng tới vị thành niên mà không đề cập đến vai trò hoặc chỉ đề cập rất hạn chế vai trò của cha mẹ [10]. Các nghiên cứu cũng chỉ ra rằng dù có sự khác biệt về văn hoá, bối cảnh chính trị và xã hội, các bậc cha mẹ ở các quốc gia khác nhau có những vấn đề tương đồng trong việc giáo dục con cái về SKSS và tình dục như cha mẹ cảm thấy không thoải mái khi trò chuyện với con về chủ đề tình dục [11]; hoặc khi cha mẹ nói về những chủ đề này, họ có xu hướng giáo huấn [12].

Với tất cả những lí do trên, bên cạnh việc tiếp cận trực tiếp với vị thành niên, những can thiệp hướng tới cha mẹ là rất cần thiết để đảm bảo tính toàn diện và hiệu quả trong việc giáo dục SKSS và tình dục cho vị thành niên. Tuy nhiên, có thể sẽ khó khăn khi thực hiện can thiệp cha mẹ tại cộng đồng khi mà cha mẹ có thể phải có sự nỗ lực đặc biệt mới có thể tham gia được. Các chương trình đào tạo cha mẹ với các chủ đề khác nhau thường có tỉ lệ các cha mẹ bỏ cuộc cao, tỉ lệ từ 25% đến 40% [13].

Tại Việt Nam, các chương trình can thiệp cho cha mẹ cũng đã được triển khai trong khuôn khổ một số dự án phát triển. Tuy nhiên, hoạt động của các chương trình thường được đảm bảo dưới sự hỗ trợ quản lí, giám sát và nguồn kinh phí từ dự án trong quá trình triển khai. Rất nhiều dự án sau khi kết thúc đã không duy trì được hoạt động và không đảm bảo được tính bền vững như mong đợi.

Với mong muốn học hỏi kinh nghiệm của các chương trình giáo dục cha mẹ trên thế giới để có thể nghiên cứu vận dụng vào bối cảnh Việt Nam, tác giả đã sử dụng phương pháp nghiên cứu chính là tổng quan và phân tích tài liệu. Sau khi rà soát các nghiên cứu trong lĩnh vực giáo dục cha mẹ và phân tích ba chương trình bao gồm “Cha mẹ trò chuyện, vị thành niên khoẻ mạnh” được thực hiện tại Mỹ, “Giáo dục cha mẹ về sức khoẻ sinh sản vị thành niên” tại Trung Quốc và “Cha mẹ Không ai hoàn hảo” của Canada; tác giả đã lựa chọn phân tích chương trình “Cha mẹ trò chuyện, vị thành niên

khỏe mạnh” của Mỹ với những ưu điểm về mặt tổ chức và nội dung, đồng thời được kiểm chứng nghiêm ngặt về mặt khoa học như một mô hình tham khảo quý trong việc thiết kế chương trình can thiệp với cha mẹ tại Việt Nam về giáo dục SKSS và tình dục cho vị thành niên.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Bối cảnh ra đời của chương trình

Chương trình “Cha mẹ trò chuyện, vị thành niên lành mạnh” bắt đầu triển khai từ năm 2013 đến năm 2015 ở Nam California, Mỹ thông qua việc thực hiện can thiệp với 586 cha mẹ tại 15 tổ chức bao gồm tổ chức vì lợi nhuận, tổ chức phi lợi nhuận và các cơ quan công lập dưới sự kiểm soát và đánh giá nghiêm ngặt [14]. So với các chương trình khác, chương trình có một điểm khác biệt độc đáo khi lựa chọn nơi làm việc như một môi trường giáo dục chính. Đây có thể coi một giải pháp thay thế đầy hứa hẹn nhằm thu hút sự tham gia của cha mẹ so với các cách thức tổ chức khác. Nội dung của chương trình tập trung hỗ trợ các cha mẹ giải quyết vấn đề về mối quan hệ giữa họ và con cái ở tuổi VTN với cách thức tiếp cận mới nhằm giải quyết khoảng trống về mặt kỹ năng của cha mẹ mà nhiều chương trình khác gặp phải.

2.2. Mô hình lí thuyết

Khung lí thuyết của chương trình “Cha mẹ trò chuyện, vị thành niên khỏe mạnh” được xây dựng dựa trên nền tảng Lí thuyết học hỏi xã hội, Mô hình niềm tin sức khỏe, Lí thuyết hành động hợp lí với việc nhấn mạnh sự ảnh hưởng của tám yếu tố đến sự thay đổi hành vi của cha mẹ bao gồm:

Ba yếu tố cần thiết và quan trọng:

- 1) Những kỹ năng hoặc năng lực của cá nhân cha mẹ để tham gia vào hành vi;
- 2) Những chủ đích của cá nhân cha mẹ để tham gia vào hành vi và;
- 3) Sự có mặt của các rào cản về mặt môi trường để phòng ngừa hành vi hoặc sự hiện diện của các nguồn lực (các yếu tố tạo điều kiện thuận lợi) để tham gia vào hành vi của cha mẹ.

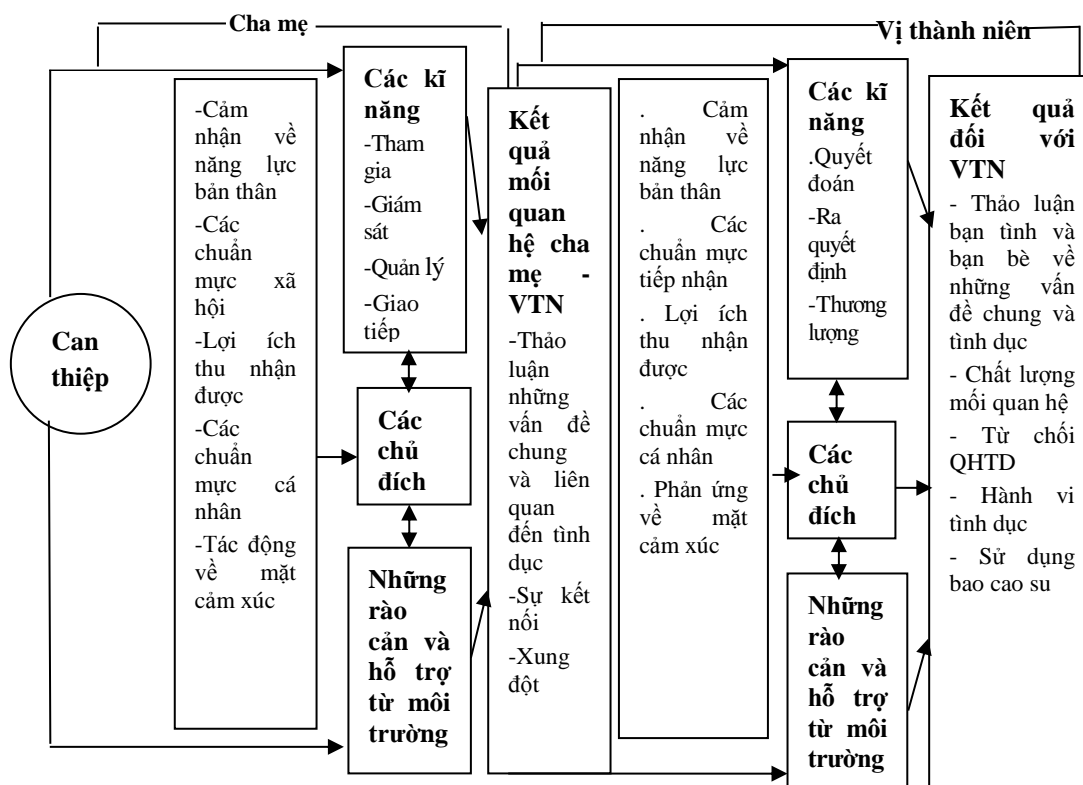
Năm yếu tố bổ trợ có ảnh hưởng trực tiếp hoặc gián tiếp đến hành vi thông qua sự ảnh hưởng của chủ đích gồm:

- 4) Cảm nhận về năng lực bản thân
- 5) Các chuẩn mực xã hội đã được cá nhân tiếp thu,
- 6) Những lợi ích thu nhận được,
- 7) Sự kiên định với các tiêu chuẩn cá nhân đã được lĩnh hội
- 8) Tác động về mặt cảm xúc của cha mẹ

Chương trình được thiết kế với giả thuyết rằng cha mẹ có thể thay đổi hành vi và điều này sẽ dẫn đến sự thay đổi hành vi của vị thành niên. Bên cạnh đó, cảm xúc của cha mẹ về sự tự tin đối với năng lực bản thân và những tác động về mặt cảm xúc có thể ảnh hưởng đến chủ ý của họ và kết quả cuộc trò chuyện của họ với con về tình dục. Chương trình “Cha mẹ trò chuyện, vị thành niên khỏe mạnh” hướng đến mục tiêu cải thiện kỹ năng của cha mẹ bao gồm kỹ năng giao tiếp, kỹ năng giám sát và kỹ năng tham gia; trong đó chủ đích cuối cùng là để trò chuyện một cách cởi mở và hiệu quả về tình

dục với con ở tuổi vị thành niên. Bằng việc tăng cường các kỹ năng của cha mẹ và thực hành các cuộc trò chuyện thông qua các hoạt động tại gia đình, chương trình cũng hướng tới việc ảnh hưởng đến mối quan hệ cha mẹ - vị thành niên.

Khung lý thuyết của chương trình được thể hiện theo sơ đồ dưới đây.

2.3. Mô tả chương trình

Cấu trúc của chương trình: “Cha mẹ trò chuyện, vị thành niên khỏe mạnh” là một chương trình dành cho các cha mẹ có con ở độ tuổi lớp 6 -8. Chương trình gồm các buổi sinh hoạt được thực hiện trong các giờ nghỉ trưa hàng tuần, mỗi buổi 1 tiếng đồng hồ trong 8 tuần. Mỗi nhóm cha mẹ gồm 15 người. Dẫn dắt buổi thảo luận là một người điều phối đã được đào tạo và một người hỗ trợ, trong đó sử dụng các tài liệu của chương trình đã được chuẩn hóa. Chủ đề 8 buổi sinh hoạt như sau:

- Buổi 1: Xây dựng mối quan hệ với VTN
- Buổi 2: Sự phát triển của vị thành niên và cách thức giao tiếp mới
- Buổi 3: Kỹ năng lắng nghe khi trò chuyện về những chủ đề nhạy cảm
- Buổi 4: Trò chuyện với con về tình dục
- Buổi 5: Giúp con đưa ra quyết định
- Buổi 6: Kỹ năng kiên định, Tiết chế và Phòng tránh thai
- Buổi 7: Tăng cường kỹ năng kiên định, đối phó với mâu thuẫn và giám sát con
- Buổi 8: Cùng bên nhau và giữ động lực

Chương trình mang tính tương tác và tập trung vào xây dựng năng lực, sự thoải mái và tự tin cho các cha mẹ thông qua phát triển năng lực của cha mẹ, trong khi giảm thiểu

tôi đa việc thuyết giảng. Mỗi buổi học sẽ kế thừa và phát triển trên nền tảng những buổi học trước đó. Người điều hành sẽ rà soát các buổi học trước đó và những vấn đề nảy sinh khi cha mẹ sử dụng những kỹ năng này ở gia đình. Với những cha mẹ nghi học, chương trình sẽ gửi email tài liệu. Người điều hành cũng rà soát lại nội dung các bài học với những cha mẹ vắng mặt bằng điện thoại.

Sự đa dạng trong giá trị của những các cha mẹ và sự thoải mái khi thảo luận về tình dục: Chương trình thừa nhận rằng các cha mẹ có những kinh nghiệm và nền tảng học vấn, giá trị, niềm tin đạo đức và tôn giáo cũng như mức độ thoải mái để thảo luận các chủ đề về tình dục là khác nhau. Bởi vậy, chương trình đã được thiết kế để các cha mẹ có thể áp dụng những điều học hỏi được để đạt được những mục tiêu của mình. Người điều hành chia sẻ với họ các kỹ năng, những sự kiện và lựa chọn, cũng như đưa ra những lời khuyên về việc làm thế nào và khi nào để trò chuyện với trẻ; tuy nhiên họ không áp đặt rằng cha mẹ cần làm gì hay họ cần cảm thấy thế nào.

Tập trung vào kỹ năng giao tiếp: Kỹ năng giao tiếp là nội dung chủ chốt của chương trình. Ví dụ, cha mẹ học cách làm thế nào để bắt đầu và duy trì cuộc trò chuyện về những chủ đề nhạy cảm liên quan đến tình dục; làm thế nào để đặt câu hỏi và làm thế nào để lắng nghe con mà không giáo huấn. Sau khi cha mẹ đã học những kỹ năng giao tiếp cơ bản, họ sẽ học cách dạy cho con những kỹ năng tiếp theo như kỹ năng kiên định, kỹ năng tiết chế, ...

Các hoạt động hàng tuần: Mỗi tuần, cha mẹ nhận được một bộ các hoạt động ngắn để giúp họ thực hành các kỹ năng mới tại nhà. Một vài bài tập giúp các cha mẹ nghĩ về những điều quan trọng liên quan đến con của mình, ví dụ như sự giám sát phù hợp. Cha mẹ cũng được giao nhiệm vụ thực hiện một vài bài tập khác giúp cha mẹ giao tiếp với con mình thông qua việc cung cấp các trò chơi để chơi cùng con và thảo luận về các chủ đề liên quan đến tình dục.

Tài liệu phát tay cho cha mẹ: Cha mẹ nhận được những tài liệu phát tay như sau trong suốt chương trình:

1) Sự thực về cuộc sống (*Facts of life*), trong đó đề cập đến các chủ đề như dậy thì, mang thai, HIV và các bệnh lây truyền qua đường tình dục, xu hướng tình dục và sử dụng rượu.

2) Các kỹ năng giao tiếp, trong đó tổng hợp các kỹ năng giao tiếp đã được chia sẻ trong các buổi học.

3) Các bí quyết cho cha mẹ, trong đó cung cấp những ví dụ bổ sung cho các chiến lược làm cha mẹ.

4) Bảng bài tập được sử dụng cho các bài tập ở trên lớp

5) Sơ lược về những kỹ năng giao tiếp được in trong những tấm thẻ nhỏ được gắn với dây đeo chìa khóa – để cha mẹ có thể tiện sử dụng.

6) Danh sách những nguồn lực mà cha mẹ có thể tiếp cận gồm các số hotline, sách và các nguồn lực khác. Cha mẹ cũng nhận được một tập tài liệu dành cho những người tham gia khóa học bao gồm tài liệu phát tay và các ghi chép.

Phần thưởng: Trò chơi sô xô với các giải thưởng, ví dụ như cuốn sách về “Sức khỏe tình dục vị thành niên” được tổ chức trong suốt chương trình. Cuối chương trình,

các cha mẹ nhận được một giấy chứng nhận hoàn thành khóa học ghi nhận thành quả của việc học tập và khuyến khích họ tiếp tục duy trì mối quan hệ cha mẹ - con cái.

2.4. Nội dung cụ thể trong các buổi sinh hoạt

Buổi 1: Xây dựng mối quan hệ với vị thành niên

Buổi sinh hoạt đầu tiên cung cấp tổng quan về chương trình và lí do vì sao lại có chương trình này. Buổi sinh hoạt tập trung vào mối quan hệ tích cực giữa cha mẹ và con cái, đề cập đến những nội dung sẽ củng cố trong các buổi sinh hoạt tiếp theo.

Trong buổi này, cha mẹ cũng được khuyến khích và củng cố niềm tin của trẻ bằng việc “nắm bắt được những điều tốt trẻ đang làm” (Ví dụ chú ý hành vi tích cực và đưa ra những lời nhận xét tích cực về những điều đó)

Buổi 2: Sự phát triển của vị thành niên và cách thức giao tiếp mới

Buổi thứ hai tập trung vào tầm quan trọng của việc cha mẹ tham gia vào cuộc sống của vị thành niên và củng cố mối quan hệ tích cực. Trong buổi này, chủ đề về xu hướng tình dục cũng được giới thiệu.

Cha mẹ được giới thiệu 2 kĩ năng gồm (1) Thông điệp “Tôi” được sử dụng trong mẫu câu “Tôi cảm thấy...”. và (2) Các chiến lược để mời trẻ trò chuyện nhằm giúp các cha mẹ biết cách tìm kiếm các cơ hội cuộc trò chuyện và giảm khó khăn cho những cha mẹ chỉ “Âm ừ” khi trả lời.

Buổi 3: Kĩ năng lắng nghe khi trò chuyện về những chủ đề nhạy cảm

Buổi 3 tập trung vào việc lắng nghe trẻ và giải quyết những lo lắng của cha mẹ khi trò chuyện về tình dục và lắng nghe tích cực; trong đó cha mẹ cần chú ý, lắng nghe mà không ngắt lời, diễn đạt lại những gì họ vừa nghe từ trẻ.

Buổi 4: Trò chuyện với con về tình dục

Buổi này tập trung vào kĩ năng thúc đẩy sự giao tiếp và mối quan hệ tích cực giữa cha mẹ và vị thành niên nhằm hỗ trợ cho những cuộc trò chuyện về tình dục. Cha mẹ cũng được hỗ trợ để hiểu về niềm tin của bản thân và những ảnh hưởng của niềm tin này đến những thông điệp mà họ muốn chuyển tải cho con.

Trong buổi này, cha mẹ được giới thiệu 4 chiến lược đối với những cuộc trò chuyện thân mật về tình dục bao gồm: 1) Sử dụng những thời điểm có thể giáo dục con được; 2) Nghĩ về những cách mở đầu cho một cuộc trò chuyện; 3) Nhận diện những rào cản và những chiến lược như sử dụng câu hỏi mở để giải quyết vấn đề này; 4) Nhận diện những lí do cha mẹ muốn trò chuyện về tình dục với con và học cách làm thế nào để không giáo huấn con. Bằng việc thực hành làm thế nào để bắt đầu cuộc trò chuyện qua việc đóng vai, cha mẹ có thêm kinh nghiệm và tự tin để họ có thể trao đổi với con dễ dàng hơn.

Buổi 5: Giúp con đưa ra quyết định

Buổi 5 tập trung vào phát triển năng lực cho cha mẹ để tham gia vào những cuộc trò chuyện dài về chủ đề tình dục với vị thành niên. Cha mẹ được giới thiệu những lí do vì sao việc giúp trẻ học cách làm thế nào để ra những quyết định lành mạnh đối với những hành vi hơn là áp đặt chúng lại là quan trọng. Cha mẹ cũng được giới thiệu về các kĩ năng ra quyết định trong đó cha mẹ hỏi trẻ những câu hỏi để giúp trẻ phát triển kĩ năng ra quyết định. Các kĩ năng ra quyết định này được gọi là các bước S.T.O.P bao gồm: Phát biểu quyết định, Nói về cảm giác và nhu cầu, động não và thảo luận về các Lựa chọn; Chọn giải pháp tối ưu và đánh giá.

Buổi 6. Kỹ năng kiên định, Tiết chế và Phòng tránh thai

Phần đầu của buổi 6 đề cập đến kỹ năng kiên định cho những vị thành niên muốn kiểm chế các hoạt động tình dục. Phần sau của buổi học đề cập đến những phương pháp để phòng ngừa những bệnh lây truyền qua đường tình dục và tránh thai ngoài ý muốn đối với những vị thành niên đã tham gia vào các hoạt động tình dục. Cha mẹ thảo luận ưu, nhược điểm của bao cao su và cách thức để họ nói với con về chuyện này.

Trong buổi này, cha mẹ học các kỹ năng kiên định để họ có thể dạy cho con mình bao gồm: Làm thế nào để nói “Không” với ai đó gây áp lực trong một tình huống tình dục không mong muốn và làm thế nào để gợi ý các hoạt động thay thế để thoát khỏi tình huống áp lực mà không phải chấm dứt mối quan hệ.

Buổi 7. Tăng cường kỹ năng kiên định, đối phó với mâu thuẫn và giám sát con

Buổi 7 tập trung vào các chiến lược để đàm phán khi có mâu thuẫn. Cha mẹ học thêm về kỹ năng kiên định để vị thành niên có thể sử dụng khi họ quyết định quan hệ tình dục và muốn sử dụng các biện pháp tránh thai.

Cha mẹ tiếp tục được hỗ trợ để có thể dạy trẻ thể hiện quan điểm của mình trong việc sử dụng các biện pháp tránh thai.

Buổi 8. Cùng bên nhau và giữ động lực

Buổi 8 rà soát lại các kỹ năng giao tiếp và kỹ năng mà cha mẹ đã học được từ 7 buổi trước, tạo động lực để các cha mẹ sử dụng những kỹ năng này và ghi nhận sự nỗ lực tham gia của các cha mẹ. Cuối cùng, cha mẹ sẽ nhận được phần thưởng cho việc tham gia và giấy chứng nhận. Cha mẹ cũng nhận được danh sách những cơ sở cung cấp những dịch vụ dành cho cha mẹ.

2.5. Đánh giá chương trình

Chương trình “Cha mẹ trò chuyện, vị thành niên khoẻ mạnh” được đánh giá là một là một cách tiếp cận đầy triển vọng để cải thiện kỹ năng làm cha mẹ và kỹ năng giao tiếp theo cách thức đẩy sự phát triển lành mạnh của VTN về tình dục và giảm những hành vi rủi ro về tình dục [14]. So với các chương trình làm cha mẹ khác trên thế giới, chương trình này thể hiện rõ những ưu điểm trong các thức triển khai cũng như nội dung giáo dục. Chương trình đã khắc phục được những hạn chế của các chương trình cha mẹ khác khi tập trung nhiều vào kỹ năng của cha mẹ, giúp các cha mẹ cách thức để giải quyết các vấn đề với con cái ở tuổi vị thành niên. Thời lượng 1 tiếng/ buổi sinh hoạt và kéo dài 8 buổi tạo điều kiện cho các cha mẹ có cơ hội thực hành các kỹ năng đã học tại gia đình với chính con mình, đồng thời có thể chia sẻ những trải nghiệm của mình để nhận được sự hỗ trợ tiếp theo trong các buổi sinh hoạt sau.

Kết quả được đánh giá dựa trên thông tin thu nhận từ cha mẹ và vị thành niên cho thấy:

Từ phía cha mẹ, nhóm cha mẹ nhận được sự can thiệp báo cáo rằng đã có sự cởi mở hơn trong giao tiếp về các vấn đề tình dục sau can thiệp và vào lúc ba và chín tháng sau can thiệp. Cha mẹ cũng đã thảo luận nhiều hơn bảy chủ đề mới trong chín tháng sau can thiệp. Họ cũng gia tăng đáng kể khả năng và thời gian trò chuyện với con của mình ở tất cả các điểm đánh giá.

Báo cáo của vị thành niên cũng cho thấy: Nhóm vị thành niên trong nhóm can thiệp đã thảo luận nhiều chủ đề tình dục với cha mẹ hơn vị thành niên trong nhóm kiểm soát

tại các điểm kiểm soát. Họ cũng báo cáo rằng cha mẹ đã dạy họ sử dụng bao cao su và tỉ lệ này tăng lên sau 9 tháng theo dõi (29% so với 5% ngay sau khi can thiệp) [15].

2.6. Đề xuất áp dụng tại Việt Nam và những lưu ý khi triển khai

Đôi nét về các chương trình hỗ trợ cha mẹ về giáo dục sức khỏe sinh sản và tình dục tại Việt Nam

Nhận thấy tầm quan trọng trong việc nâng cao nhận thức và kỹ năng của cha mẹ về giáo dục sức khỏe sinh sản và tình dục cho con, các chương trình can thiệp cho cha mẹ cũng đã triển khai. Tuy nhiên, một số chương trình tiếp cận chuyên sâu chỉ nằm trong khuôn khổ những dự án phát triển như dự án “Nâng cao kiến thức về Giới và các vấn đề SKSS cho các gia đình nông thôn Việt nam” do Trung tâm Nghiên cứu Giới, Gia đình và Môi trường trong phát triển (CGFED) được triển khai từ tháng 10/2003 đến tháng 12/2011 ở 4 tỉnh Bắc Giang, Nam Định, Phú Yên và Hồ Chí Minh hay dự án “Thành phố an toàn cho trẻ em gái” của tổ chức Plan International đang triển khai tại Đông Anh, Hà Nội. Một số trung tâm, tổ chức giáo dục đào tạo về kỹ năng mềm cho học sinh cũng cung cấp những buổi truyền thông, chia sẻ với phụ huynh về những thay đổi của trẻ ở tuổi vị thành niên và các ứng xử bên cạnh những dịch vụ đào tạo trực tiếp cho trẻ. Tuy nhiên, hầu hết các chương trình này mới chỉ tập trung nâng cao nhận thức của cha mẹ về vai trò của mình cũng như những kiến thức cơ bản về sự thay đổi tâm sinh lý vị thành niên mà chưa tập trung hướng dẫn về mặt kỹ năng cho cha mẹ. Phần lớn các hoạt động không được tiếp tục triển khai khi dự án kết thúc vì thiếu kinh phí, nhân lực. Hơn nữa, chưa có nghiên cứu chính thức nào được thực hiện để đánh giá mức độ hiệu quả của những can thiệp này.

Khả năng vận dụng chương trình trong bối cảnh Việt Nam

Trong bối cảnh Việt Nam còn nhiều lúng túng trong cách thức triển khai hoạt động can thiệp với cha mẹ, chương trình “Cha mẹ trò chuyện, vị thành niên khỏe mạnh” là một sáng kiến hay, có thể tham khảo và vận dụng để thiết kế các hoạt động can thiệp với việc điều chỉnh cho phù hợp với bối cảnh và văn hoá. Như đã trình bày, những vấn đề cha mẹ gặp phải trong việc giáo dục về SKSS và tình dục cho vị thành niên có những điểm tương đồng ở các quốc gia, trong đó nổi bật nhất là việc cha mẹ thiếu sự tự tin và các kỹ năng trao đổi với con về chủ đề này. Chính vì vậy, chương trình “Cha mẹ trò chuyện, vị thành niên khỏe mạnh” tập trung vào những kỹ năng cơ bản của cha mẹ như tạo dựng mối quan hệ tích cực với con, giao tiếp, lắng nghe và trao đổi với con về những chủ đề SKSS và tình dục cũng rất phù hợp với các cha mẹ Việt Nam. Chương trình có thể được thực hiện tại các tổ chức nơi cha mẹ làm việc; tuy nhiên, cũng có thể áp dụng tại các Trung tâm học tập cộng đồng nơi các cha mẹ sinh sống.

Để vận dụng có hiệu quả chương trình, người tổ chức và người điều hành trực tiếp cần xem xét những yếu tố sau:

- Tăng cường sự hợp tác giữa những người làm can thiệp như nhân viên công tác xã hội, những người đang làm việc trong lĩnh vực sức khỏe tình dục vị thành niên trong việc xây dựng nội dung và phối hợp triển khai.

- Các hoạt động giáo dục cần dựa trên các nguyên tắc học tập của người lớn để giải quyết những thách thức thực tế mà cha mẹ gặp phải khi trò chuyện với con về tình dục nói riêng và trong mối quan hệ cha mẹ - con cái nói chung.

- Chương trình được thiết kế dành cho các cha mẹ có những giá trị và nền tảng học vấn khác nhau. Do đó, trong quá trình điều hành, người điều hành cần thể hiện sự tôn trọng văn hoá và phát huy những tri thức, trải nghiệm của cha mẹ trong việc nuôi dạy con trong gia đình.

- Năng lực nuôi dạy con cái sẽ bao gồm tổng hoà các kiến thức, kĩ năng và thái độ của cha mẹ; trong đó bao gồm cả sự tự tin của cha mẹ với tư cách là một cá nhân trong cộng đồng và người thực hiện vai trò nuôi dạy con. Khả năng này cũng bị ảnh hưởng bởi nhiều năng lực khác của cha mẹ trong các mối quan hệ và tình huống khác nhau trong cuộc sống. Bởi vậy, cách tiếp cận của người điều hành không chỉ tập trung vào các kiến thức và kĩ năng còn thiếu của cha mẹ trong lĩnh vực nuôi dạy con mà còn khích lệ các cha mẹ tăng cường trải nghiệm, phát triển các kĩ năng xã hội và năng lực tự giúp mạnh mẽ của họ. Các hoạt động với cha mẹ cần được thiết kế để tạo cơ hội cho cha mẹ khám phá các giá trị và thế mạnh nội tại, từ đó tự tin thể hiện bản thân và sẵn sàng tiếp nhận những kiến thức và kĩ năng mới để ứng phó với các vấn đề nuôi dạy con cũng như các vấn đề khác trong cuộc sống.

3. Kết luận

Để nâng cao hiệu quả giáo dục vị thành niên trong lĩnh vực SKSS và tình dục, các can thiệp dành cho cha mẹ cần được thiết kế để đảm bảo tính toàn diện và bền vững. Sự thành công của chương trình “Cha mẹ trò chuyện, vị thành niên khoẻ mạnh” đã cho thấy cách tiếp cận mới mẻ và hiệu quả khi phối hợp chương trình can thiệp với các hoạt động tại nơi làm việc của cha mẹ. Chương trình tập trung vào việc cải thiện mối quan hệ của cha mẹ - con cái và các kĩ năng cần thiết của cha mẹ trong việc trò chuyện với con cái về chủ đề tình dục, SKSS là phù hợp và có thể tham khảo vận dụng được trong bối cảnh Việt Nam. Để đảm bảo tính hiệu quả khi áp dụng chương trình, người điều hành cần chú ý tới yếu tố văn hoá, những chuẩn mực xã hội và niềm tin của các cha mẹ tham gia trong lĩnh vực này. Đặc biệt trong bối cảnh văn hoá Việt Nam, tình dục và giáo dục tình dục vẫn còn là một lĩnh vực nhạy cảm, người điều hành cần tìm cách tiếp cận phù hợp.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Hoàng Bá Thịnh, 2006. *Gia đình với giáo dục SKSS vị thành niên*. Tạp chí tâm lí học, số 7, trang 34 - 40
- [2] Nguyễn Hữu Minh, Trần Thị Hồng, 2011. *Biến đổi thái độ về tình dục của thanh niên Việt Nam*. Tạp chí khoa học xã hội số 3, Trang 26 – 34.
- [3] Nguyễn Phương Lan, 2012. *Trở ngại tâm lí của học sinh trung học cơ sở trong hành vi tham gia học giáo dục giới tính*. Tạp chí tâm lí học số 11, trang 88-99.
- [4] John W. Santrock, 2010. *Child development*, New York: Mc.Graw Hill.
- [5] Colleen D., 1999. *Communication about sexual issues: Mother, Father and Friends*. Journal of Marriage and family (42), 793-805.
- [6] Bingham CR, Crockett LJ. Longitudinal adjustment patterns of boys and girls experiencing early, middle, and late sexual intercourse. Dev Psychol 1996;32(4):647-58.

- [7] Miller KS, Forehand R, Kotchick BA, 1999. *Adolescent sexual behavior in two ethnic minority samples: the role of family variables*. J Marriage Fam 1999;61(1):85-98.
- [8] Resnick MD, Bearman PS, Blum RW, Bauman KE, Harris KM, Jones J, et al. *Protecting adolescents from harm*. Findings from the National Longitudinal Study on Adolescent Health. JAMA 1997;278(10):823-32.
- [9] Hutchinson MK, Jemmott JB 3rd, Jemmott LS, Braverman P, Fong GT, 2003. *The role of mother – daughter sexual risk communication in reducing sexual risk behaviors among urban adolescent females: a prospective study*. J Adolesc Health 2003;33(2):98-107.
- [10] Kirby D, Miller BC, 2002. *Interventions designed to promote parent-teen communication about sexuality*. New Dir Child Adolesc Dev 2002;(97):93-110.
- [11] McNeely C, Shew ML, Beuhring T, Sieving R, Miller BC, Blum RW, 2002. *Mothers' influence on the timing of first sex among 14- and 15-year-olds*. J Adolesc Health;31(3):256-65.
- [12] Lefkowitz ES, Sigman M, Au TK, 2000. *Helping mothers discuss sexuality and AIDS with adolescents*. Child Dev 2000;71(5):1383-94.
- [13] Forehand R, Middlebrook J, Rogers T, Steffe M, 1983. *Dropping out of parent training*. Behav Res Ther 1983;21(6):663-8.
- [14] Schuster, M.A., Corona, R., Elliott, M.N., Kanouse, D.E., Eastman, K.L., Zhou, A.J., & Klein, D.J., 2008. *Evaluation of Talking Parents, Healthy Teens, a new worksite based parenting programme to promote parent-adolescent communication about sexual health: Randomised controlled trial*. British Medical Journal, 337: a308.
- [15] Rogers, A. A., 2016. *Parent-adolescent sexual communication and adolescents' sexual behaviors: A conceptual model and systematic review*. Adolescent Research Review.

ABSTRACT

Innovations in “Talking parents, Healthy teens” program in American and suggestion to apply in Vietnam

Ngô Thị Thanh Mai

Faculty of Social Work, Hanoi National University of Education

Involving parents to reproductive health and sexual education for adolescent is necessary to get sustainability and effectiveness. While number of programs for the parents find difficult to approach and engage the parents, “Talking parents, healthy teens” program in California, America has been a innovation to address this problem. The program was evaluated successful after its approaching to 586 parents in 15 workplaces. In the context of Vietnam’s effort in educational activities for parents in reproductive health, it is necessary to learn from parenting program over the world and apply such innovation. This paper focuses on discription the activities of the program and suggests the applications in Vietnamese context appropriately.

Keywords: Reproductive health education, Sexual education, Adolescent, Parent education.